

Sorsele-Arjeplog-Jäkkvik-Hussborg - en nostalgisk släktforskarresa augusti 2004

(för kartbild, kontakta författaren)

Årets släktforskar dagar gick av stapeln i Östersund den 13 - 15 augusti. Eftersom min hustru Marianne och jag ändå var halvvägs uppe i Norrland passade det bra att förlänga resan för att fördjupa våra kunskaper om bygd och människor i min västerbottniska och samiska slätkrets.

På hemvägen via Lycksele och genom Ångermanland besökte vi min barndoms Hussborg nära Fränsta i Medelpad, med en nostalgisk övernattnng ovanpå mitt gamla pojkrum.

Stockholm – Östersund

Alltnog, resan startade *torsdagen 12 augusti* med nio personer från DIS-ÖST i tre bilar, med lunchstopp i Tönnebro och vid värdshuset i Lassekrog. Vid infarten mot Åsarne i södra Jämtland beundrade vi Storsjön invid en utsiktsskylt av det berömda storsjöodjuret. Vattenytan syntes lugn, inga krusningar eller svall från djurets rygg kunde märkas. Vi gjorde även en kulturell avstickare till Hackås gamla kyrka och njöt av dess målningar och friden på kyrkbacken vid Storsjöns strand. Efter incheckning på hotellet i Östersund samlades vi till middag på en trevlig krog nära den gamla Stadskällaren, med planläggning av helgens aktiviteter.

Under *fredagen 13 augusti* gjorde vi en liten rundresa på Frösön med beskådande av Sveriges nordligaste runsten, utsikt från Frösötornet, besök i kyrkan och den i Stocketitt belägna hembygdsgården. Därefter några timmar på friluftsmuséet Jamtli med rutschkana inuti storsjöodjuret, studium av den berömda Överhogdalstapeten, samt en sekelskiftesvandring inom området med avsmakning av skogshuggarnas kolbullar. Vid en av gårdarna spelade statister upp en tidstrogen dialog mellan husmor, barn och tjänstefolk, och där bondmoran ondgjorde sig över den tidens pålagor från herr statsministern Erik Gustaf Boström. Eftersom denne man finns i min släktdatabas (han var en ättling i den äldre Læstander-grenen) så kunde jag inte låta bli att spela med i rollspelet, och upplysa henne om mannens hemvist och personalia som godsägare på Östanå slott vid Roslags-Kulla. Bondmoran blev glatt överraskad, tackade för informationen och höll nästan på att ramla ur sin roll. Dagens utflykter rundades av med besök i Badhusparken vid ångfartyget s/s Thomée.

Eftermiddag och kväll förberedelser och monterbygge i Folkets hus, samt en välsmakande middag på restaurant Loftet nära den gamla teater som jag besökt många gånger under min läroverks-tid i slutet av 50-talet.

Släktforskar-dagarna under *lördag och söndag* bjöd för min del på ett rikt och varierat utbud. Köpte nyutgivna CD med kyrkboks-databaser och annat matnyttigt för vår verksamhet i DIS-ÖST. Lyssnade på föredrag om samernas sydliga bosättningar och deras arkeologi, och på en pedagogisk genomgång av släktforskning i norska källor. Träffade arkivnestorn och årets Örnbergpristagare Thord Bylund och kunde med honom utbyta anor och komplettera mina data kring förfäderna till Lars Levis hustru Brita-Cajsa Ahlstadius. Sålde ett antal av Thea Hällebergs Sorseleböcker, även med förskotts-betalning för hennes kommande tredje bok. Samtalade med Bylund och intressenter från förbundet och DIS kring Theas nya utgivning med dess finansiering och vidare arkivvård, ett bra underlag inför vårt besök hos Thea i Sorsele.

Lördagskvällens stämmomiddag var synnerligen välarrangerad och välsmakande, med högklassig sång av jämtska sopranen Susanna Andersson. Hon studerar i London och skall i december sjunga vid nobelprisutdelningen i Stockholms konserthus.

Strömsund – Sorsele

På söndagskvällen styrde vi kosan norrut mot Strömsund, där vi från vandrarhemmet Utsikten kunde njuta av solnedgången över sjösystemet Ströms Vattudal. Måndag morgon intogs frukost på stående fot i Strömsunds Statoilmack. Vi hann även med en kort rundvandring inne på hembygdsgårdens område, där vi kunde beundra en jättestatya av Beppe Wolgers Dunderklumpen. Sålunda styrkta fortsatte vi en rogivande men snabb bilfärd många mil norrut via Hoting, Dorotea, Vilhelmina och Storuman till Sorsele.

Vid lunchtid *måndag 16 augusti* kunde vi checka in hos min sexmännig Harry Persson i Sorsele, som vänligen ställde sin centrala lägenhet till vårt förfogande i några dagar. Bekvämt och bra med tillgång till bredband, dator, fax, sköna sängar och välutrustat kök. Självtvistades han tillsammans med hustrun Marja-Liisa i sommarstugan vid norra Örnäs intill Vindelälvens strand. Thea hälsade oss varmt välkomna, hon och Harry hade förberett ett digert program till nästa dag. Eftermiddagen tillbringade jag hos Thea i hennes hyrda lägenhet och assisterade henne med PageMaker-filer, DISGEN och uppdatering i Sorseledatorn.

Som förberedelse till detta besök i Sorsele har jag många gånger läst Ossian Egerbladhs bebyggelsehistoria ”Sorsele 1671 – 1821” och försökt memorera personnamn, nybyggen och orter i denna vackra bygd. Med spänning och förväntan återvände vi nu, efter vårt förra korta besök i juni 2001, för att uppleva bygden och fördjupa kunskapen om mina anor. Allt började bra, och bättre och minnesrikt blev det, mycket tack vare det furstliga mottagandet.

Vy över Örnäsudden (för bild, kontakta författaren)

Kvällen hos min fars femmännig Lennart Carlsson på Örnäsudden, tillsammans med hans hustru Asta och dotter Ann-Marie, blev oförglömlig med det sköna ljuset som speglade sig i lugnvattnet av Vindelälvens nedre Gautsträsk. Middag på älggryta, och kaffe med jordgubbstårta i lusthuset ute på grästunet, följdes av en rundvandring på Örnäsudden, med Lennart som talför och minnesrik ciceron, för att utforska den eventuella bopplatsen till vår gemensamme anfader och nybyggare Johan Hansson (född 1730, död 1811). Han var sonson till Sorseles förste nybyggare Hans Ersson (född omkring 1657) och slog ner sina bopålar här ute på udden. Svårt att hitta några lämningar bland allt slyet, men en gammal ångdriven lokomobil vid den lokala sågen var en sevärdhet.

Senare vid köksbordet berättade Lennart livfullt om sin fars öden och äventyr, framför allt om den gamla turbåten Älvkungen och rensningen av den steniga, grunda och strida Bräskaforsen mellan Gautsträsk och Storvindeln. Lennart har skrivit och gett ut en innehållsrik bok om Älvkungen och turbåtstrafiken mellan Sorsele och Gillesnoule 1921-1938. Vi erhöll ett signerat exemplar av denna skrift och tecknade oss tacksamt för medlemskap i Älvkungens Vänner. Det blev en sen bilfärd den kvällen åter till Harrys lägenhet.

Båtfärd med Älvkungen och släktingar

En kylig men vacker *tisdag morgon den 17 augusti* embarkerade vi den 17 juni sjösatta m/s Älvkungen. Denna turbåt är en kopia av den gamla Älvkungen, 12 m lång, 4 m bred och ett djupgående på endast 90 cm för att klara passagen genom Bräskaforsen. Thea vinkade av oss vid bryggan, ombord fanns nio Sorsele-bor varav de flesta släktingar till mig i femte, sjätte och sjunde led. De var Villner Viklund från Skansnäs, Birgit Bengtsson från Hemfjäll, Thea Grundström från Grannäs, Gunvald Fjellner från Forsnäs, Gunnirén Brändström från Norrsele och vår värd Harry Persson, samt Lennart Carlsson med dotter Ann-Marie från Örnäsudden.

Älvkungen vid hemmahamnen i Örnäs 1923(för bild, kontakta författaren)

Älvkungen gled sakta uppströms förbi kyrkan och in i Gautsträsk, en öppen vattenspegel av Vindelälven nordväst om Sorsele. Alla var entusiastiska och berättade om familjer, levnadsöden, nybyggen och natur kring strändernas Norrsele, Örnäsudden och Norra Örnäs. För många var det en ny upplevelse att se sina och förfädernas boplatser från sjösidan, för oss var allt nytt och gav oss levande minnesbilder om det vi tidigare enbart läst. Vid passagen genom Bräskaforsen fick alla stå stilla ute på däck medan kaptenen säkert höll fart och riktning för att inte slå i några stenar. Framför oss vid forsnacken kunde vi se den milslånga Storvindeln plana ut i nordvästlig riktning mot Gillesnoule, slutdestinationen för vår femtimmars båtfärd.

Sexmänningar m fl ombord m/s Älvkungen 2004(för bild, kontakta författaren)

Min fars femmänning Thea Grundström, 90 år, har skrivit två synnerligen läsvärda bygdekrönikor. Den första "Örnäsbygda – och lite till" har jag tidigare fått genom Thea Hälleberg, den andra "Barna i Kvarna" erhöj jag nu med dedikation. Båda skrifterna innehåller livfulla och detaljerade berättelser om händelser, personer samt livets umbäranden och glädjeämnen. Otroligt att Thea Grundström har alla årens händelser och berättelser så klart i sitt minne, och förmåga att skriva på en levande och lättläst prosa. Hon börjar med sina förfäder (bl a den mångomtalade nybyggaren Johan Hansson på Örnäsudden, min farfars farfars morfar och hennes farmors morfars far om jag räknat rätt) och berättar detaljerat om människor och livsöden från sent 1800-tal fram till våra dagar. Tack kära Thea för skrifterna och de personliga minnen du delgav oss under båtfärden.

Åldermannen Villner Viklund, 95 år, hade många minnesvärda historier från tidigt 1900-tal att delge oss. Gunnirén Brändström, aktiv i hembygdsföreningen med erfarenhet från lokala skådespelarinsatser, sjöng en vacker Sorselevisa. Lennart Carlsson, tillika ordförande i Älvkungens Vänner, kunde berätta mycket om Älvkungens tidigare historia och sin gård på Örnäsudden.

Ute på däck när Älvkungen gled fram över Storvindeln vankades det styrketårar från medhavd plunta, samt rostbiff, potatissallad, öl, bröd och kaffe. Gårdarna Grannäs på norra stranden, och Skansnäs på den västra, beskrevs av resenärerna. Hällebergs vackert belägna hemman i Storsjö beskådades från sjösidan, likaså Hemfjäll längre norrut. Efter ca fem timmar på vattnet angjorde Älvkungen bryggan vid Gillesnoule, ett gammalt sameviste med kapell. Vi guidades runt på kapellplatsen av Birgit Bengtsson och Harry Persson, sedan bar det av med Bengtssons bil via Hemfjäll, med sin vidunderliga utsikt över Storvindeln sydostvärt, till Hällebergs i Storsjö. Theas äldsta bror Paul med hustru Sara bjöd på kaffe och hembakat bröd samt berättade om gården. Vi fotograferade utsikt och gårdstun, tackade för denna gång och återvände till Sorsele för att sammanstråla med Thea.

Jag fick hämta henne vid vårdcentralen eftersom hon någon timme innan hade ramlat omkull inne i Sorsele och stukat foten. Skadan var dock inte värre än att hon bjöd på en härlig middag i ortens pizzeria, med öl och schnitzel samt glass till efterrätt. Gäster var Birgitta och Alf Bengtsson, Harry och Marja-Liisa Persson samt Marianne och jag. På den medhavda bärbara datorn visade jag bildspel från resan med Älvkungen, och från Theas kalas hösten 2003 när hon bjöd sina medboende på servicehuset Väduren.

Gästerna vid Theas middag (för bild, kontakta författaren)

Via Sorsele och Norra Örnäs till Arjeplog

Nästa dag, *onsdag 18 augusti*, besökte jag turistbyrån och ortens bibliotek. Inhandlade karta, vykort samt en packe bygdehistorisk litteratur. ”Sorsele – fornålder och nutid”, utgiven av kommunen och redigerad av David Nyström, skildrar socknens historia. Kurt Ågrens ”Sorsele – från kåtaplats till stationssamhälle” ger en intressant skildring av bygden och dess nybyggare. Den tredje boken, Gösta Læstanders ”Sorselebilder”, innehåller härliga porträtt och fina miljöbilder. Därefter åkte jag över till Thea för översyn och säkerhetskopiering av hennes datorfiler, samt packade en kartong att ta med hem till henne i Stockholm.

Med färdigpackad bil åkte vi upp till Norra Örnäs och våra värdar Harry och Marja-Liisa. Förutom släktrationer så kunde Harry och jag utbyta minnen från våra respektive studieår på anrika KTH i Stockholm. Harry gick väg- och vattenbyggnadslinjen och har länge arbetat i Luleå och kommunen. Vi undfägnades med hembakat kaffebröd och mustiga historier från bygden, samt fick en inblick i deras stugliv modell ”compact living”.

Arjeplog är värt en mässa

Styrkta av besöket hos Perssons drog vi norrut via Slagnäs till Arjeplog. Väl framme vid 17-tiden besökte vi först kyrkan, vackert belägen på näset mellan Hornavan och Uddjaur. Prästen Niklas Westling höll på med förberedelser inför kvällsmässan och berättade om kyrkan. Jag var i första hand intresserad av lämningar efter min anfader Johan Læstadius som 1697 begravdes under det stampade jordgolvet tillsammans med sin barndomsvän och prästen i Silbojokk Eric Noraeus. Framför altaret fanns tre gravhällar, men de var av senare datum till minne av fem avlidna barn. Under kyrkans om- och tillbyggnad under 1700-talet grävde man upp det gamla jordgolvet och ersatte med ett gediget trägolv. Lämningarna efter de bemärkta personer som tidigare begravts under jordgolvet försvann då.

Johan var son till bonden Nils Olofsson i Lästa, Ytterlännäs och föddes omkring 1615. Han skulle ha hetat Nilsson efter sin far men efter studier till präst antog han släktnamnet Læstadius. Eric var bördig från Nora i Ångermanland som son till bonden Per Ericsson. Johans och Erics barn gifte sig korsvis med varandra, från dem stammar de livskraftiga släktgrenarna Læstander (äldre gren), Læstadius, Læstander (yngre gren) och Fjellström. Efter Johan finns flera generationer kyrkoherdar i Silbojokk och Arjeplog, alla med förnamnet Johan. För att skilja dem åt benämns dessa i herdaminen och släktforskning för Johan I, Johan II, Johan III etc. *En översikt av släktleden finns på de sista sidorna av denna rapport.*

Utsikt över Arjeplog (för bild, kontakta författaren)

Efter incheckning på hotellet och vandrarhemmet Lyktan återvände vi till kyrkan för att hedra min anfader i kvällsmässan. Totalt nio personer satt tillsammans i ett sidokor, mässan inkluderade till vår förvåning nattvard. Vi deltog i kommunionen, och efter avslutad mässa bad prästen Westling mig att berätta om vårt besök och min släktbakgrund. Det blev ett givande informationsutbyte kring Læstadius-prästerna Johan, Lars Levi och Petrus, speciellt med en äldre dam bördig från Jäkkvik. En ättling till Johan, Margareta Læstadia gift med kyrkoherden i Arjeplog Johan Öhrling, lät snida två kor-skrank med deras initialer J.Ö. och M.L år 1770. Vi fotograferade dessa samt altare och predikstol. Kvällen avslutade vi med en utflykt upp till hotellet Silverhatten där vi kunde njuta av en milsvid utsikt över Arjeplog, sjösystem, berg och skogar.

Minnesrikt besök i Jäkkvik

Började *torsdag morgon* med att besöka kyrkogården i Arjeplog för att efterforska gravar efter mina anfäder. Inget napp trots vänlig hjälp från kyrkogårdsvaktmästaren och hans gravliggare. Vädret var lite halvdisigt men kunde inte hindra oss från att köra de sex milen nordvästvärt upp till Jäkkvik. Väl framme där förbättrades väder och sikt, men molnen täckte dock bergs- och fjälltoppar. Med andakt klev vi in det lilla kapellet och skrev in våra namn i gästboken under predikstolen. Därefter vandring ut på näset till minnesstenen vid den plats där bröderna Lars Levi och Petrus bodde de första åren under 1800-talet med sin mor Anna Magdalena Johansdotter, och den ibland hemmarvarande fadern och förre detta bergsfogden vid Nasafjäll silvergruva Carl Læstadius. En vacker vy från näset ut över Hornavans vik, antagligen mycket fagrare än vid den karga uppväxttid som Petrus beskriver i sin journal 1830.

Minnesstenen vid gårdstunet i Jäkkvik (för bild, kontakta författaren)

Med denna studie har vi nu slutit ringen från 2001 års norrlandsresa, från besöket av Kvikkjokk där bröderna växte upp hos sin halvbror komministern Carl Eric, via Pajala, Karesuando och Jokkmokk åter till ursprunget Jäkkvik. Vi kände oss andaktsfulla och återvände i sakta mak mot Arjeplog via gruvorten Laisvall. Vid stranden av Båtsjaur stärkte vi oss med lite matsäck, lyssnades till avlägsna rop från några sångsvanar.

Silvermuséet i Arjeplog var också värt en mäsas. Vi gick runt bland de rika samlingarna från lappmarksdoktorn Einar Wallquist, och såg även ett bildspel om bygden. Spåren från samer och nybyggare åskådliggörs på ett levande sätt, jag fann även en notering om en nybyggare och tidig ana i en Læstander-gren. Kvällen avslutades stilenligt med renskav och öl på Frasses bar.

Sakristian i Lycksele kyrka

Fredag 20 augusti började med ihärdigt regnande, inte förrän framåt Lycksele ljusnade det. Vi gick in i den vackra kyrkan, byggd 1799 på en torr tallhed som nummer tre efter den första byggd 1607 på den sankta Gammplatsen. Sökte efter porträtt av två av mina anor, kyrkoherdarna Pehr Fjellström, verksam 1739-1764, och Anders Alenius, 1802-1820. Fick kontakt med den förbicyklade kyrkvaktmästaren som vänligen låste upp sakristian där vi kunde fotografera de livfullt målade porträtten. Även konterfejet av Nils Johan Sundelin, 1840-1877, fanns att beskåda i vackert snidad och förgylld ram. Bredvid kyrkan finns en minnessten rest på en gräskulle, under den vilar Fjellström och andra av hans kollegor.

Pehr Fjellström och Anders Alenius (för bilder, kontakta författaren)

Min hembygds Medelpad

Efter detta besök blev det långkörning längs Ångermanälven via Åsele, Junsele och Långsele över till Bispgården och Liden. Sedan en slingrande grusväg till norrändan av Holmsjön och söderut mot Torpshammar och Fränsta i min hemsocken Torp. Minnena från min uppväxt 1945 till 1959 gjorde sig påmind, jag kunde berätta om gårdar och familjer längs vägen till Hussborg. Min far var lärare på lantmannaskolan, inrymd på Hussborgs herrgård i sten från 1850-talet. Samlingssalens väggar en våning upp har berömda landskapsmålningar från slutet av 1800-talet, med motiv både från Hussborgs omgivningar och från Hälsingland.

Hussborg med bronsstatyn av Flora (för bild, kontakta författaren)

Vi fick nattkvarter i bästa sviten ovanpå mitt gamla pojkrum, gården drivs nu av Ånge Golfklubb. Efter en utsökt måltid i den förre detta skolmatsalen gjorde vi en nostalgisk rundvandring bland de gamla magasinerna, ladugården, sågen och bostäderna. Till och med vår gamla potatiskällare fanns kvar i backen nedanför huvudbyggnaden. Alla åkrar, ängar och beteshagar var förstas omformade till greener och fairways. Den sena kvällen avrundades med whisky på rummet, läsning av mail samt nedladdning av digitala bilder till den bärbara datorn.

Lördag morgon inleddes med sightseeing runt det gamla Johannisberg. Under min uppväxttid fanns där tre affärer, skradderi, bryggeri, slakteri, folkskola, Folkets hus, kiosk där man regelmässigt inhandlade sin KalleAnka & Co, samt givetvis en järnvägsstation på linjen Sundsvall – Ånge. Träffade vid den nedlagda stationens renoverade bostadshus en klasskamrat från folkskolan, han kunde berätta att många från den tiden fortfarande bodde kvar i bygden, varav flera i sina gamla och ombyggda fädernehem.

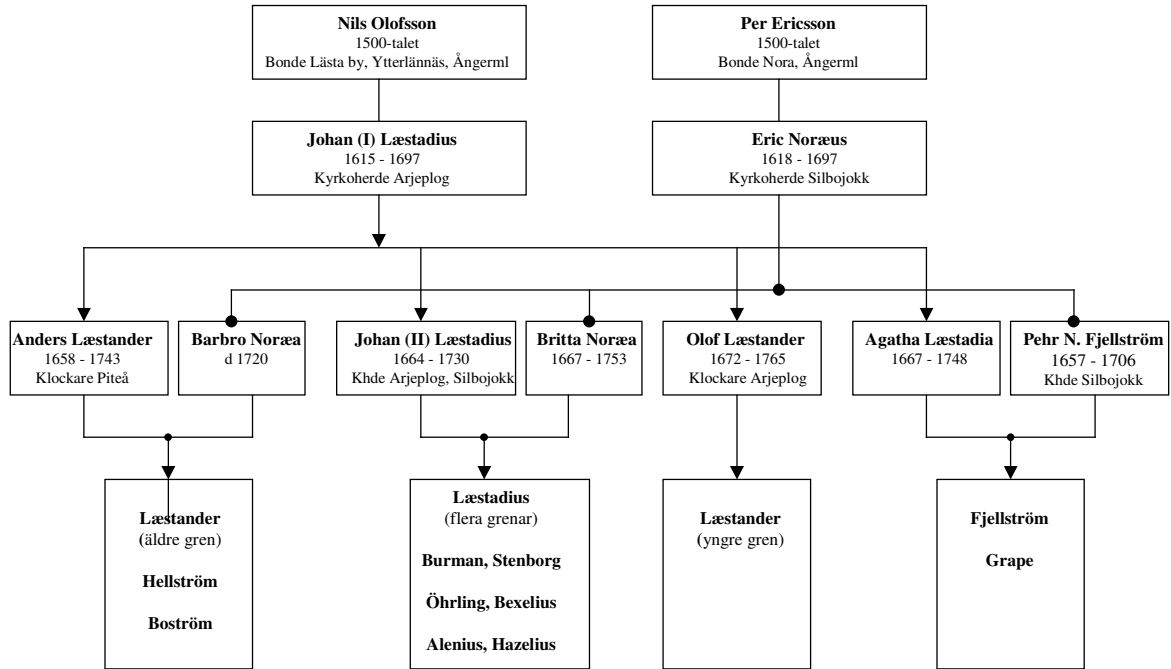
Vi fortsatte till Fränsta och Torps kyrkogård där min far och mor ligger begravda. Vandrade över den gamla Vikbron, Nordens längsta träbro, som nu är renoverad efter att nästan försvunnit för något år sedan när Ljungan svämmade över sina bräddar. Vem minns inte TV-rapporteringen från de hus som försvann i Torpshammar vid Gimåns utflöde till Ljungan.

Sveriges mittpunkt Flataklacken ligger en dryg mil söder om Torpshammar. På denna punkt råder fullständig jämvikt då Sveriges kartbild balanseras på en spets, fastställd 1947 genom en expedition ledd av globetrottern Hans Ostelius. Från det 465 m.ö.h belägna och 18 meter höga utsiktstornet kunde vi beskåda mitt hemlandskaps milsvida skogar, berg och sjöar.

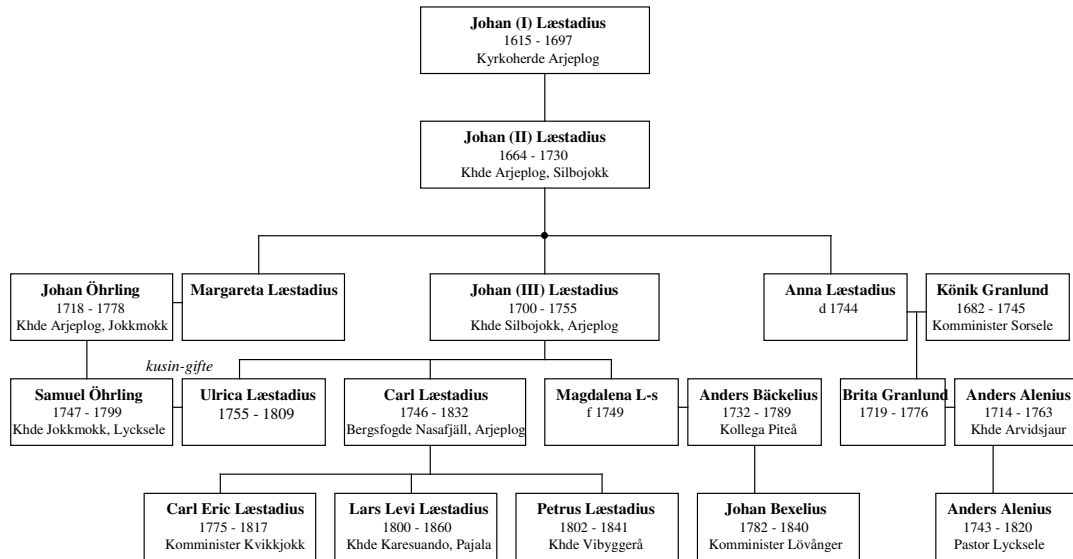
Efter tio dagar på färd via Östersund till Sorsele, Arjeplog, Jäkkvik, Lycksele och Hussborg kände vi oss mätta av alla minnen och synintryck. På krokiga men charmiga vägar i södra Medelpad och norra Hälsingland styrde vi kosan hemåt, genom Hassela och Delsbo till Bollnäs, samt vidare ut mot E4 till Stockholm. Väl hemma började årets stora slit med totalrenovering och ombyggnad av vårt 70-talskök, men det är en annan historia.

*Vällingby i december 2004
Hans Læstadius*

Stamtavla 1 - Læstadius och Noræus

Stamtavla 2 - Læstadius med Öhrling, Bexelius och Alenius

Stamtavla 3 - Læstadius och Fjellström med Burman, Stenborg och Grape

